

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-теоретично и методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

ХИМИЯ
**ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Министерствено списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

Философия

Българско научно-методическо списание
№ година XXI, 2012 № номер 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
№ година XXXIX, 2012 № номер 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

4 28 ЯНУАРИ –
3 ФЕВРУАРИ
2016 г.

Краят на живота на един дом

*Откъс от „Животът и смъртта
на неолитната къща“*

Васил Николов

Национален археологически институт и музей на БАН

При публикуване на резултати от археологически разкопки или в обобщителни трудове останките от праисторически къщи попадат обикновено в групата на материалната култура. Това е принципно вярно, но само частично. Къщата през късната праистория в българските земи (от края на VII до края на III хилядолетие пр. Хр.) е материален градеж, но изпълнен в контекста на ранноземеделската религиозно-митологична система, както и пресечна точка на стопански и социални взаимоотношения и дейности, подчинени на цикличния природен модел. Историята на неолитната къща и нейните обитатели е „представителна извадка“ за почти всички аспекти от живота на ранноземеделското общество.

В началото на балканския неолит къщата е средоточие на всички дейности на семейството с изключение на поминъците, които използват зони извън селището – земеделие и скотовъдство; храните, произведени от тези поминъци обаче, намират място в къщата. С течение на времето някои хранилищни функции отпадат, а редица „домашни“ дейности стават предмет на повече или по-малко специализирано производство и мястото им е изнесено от къщата. Този процес започва през късния неолит, засилва се през халколита, а през бронзовата епоха къщите вече имат доста беден интериор.

Неолитните къщи (през периода от края на VII до началото на V хил. пр. Хр.) (Николов, 1992; Николов,

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdm@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Миланова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 6/2015:

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Българската власт на територията между Долен Дунав и Южните Карпати (дн. Влашка низина) през първата половина на XIV в. / *Тервел Попов*

Животът и смъртта на неолитната къща / *Васил Николов*

БИОГРАФИЧНА КОЛЕКЦИЯ

Поп Груйо Тренчов и неговата поема за Априлската епопея от 1876 г. / *Христо Темелски*

**ЦИВИЛИЗАЦИОННИ
ГРАНИЦИ**

Белгийските провинции
в плен на европейската
политика (1814 – 1815 г.)
/ *Светла Глушкова*

Как по-точно да се въз-
приема съвременният ис-
лямски фундаментализъм
/ *Младен Манев*

**ПОДХОДИ
В ПРЕПОДАВАНЕТО**

Междувоенна България
в изображения. Диагнос-
тично проучване по исто-
рия и цивилизация в VI
клас / *Мария Николова*

ЮБИЛЕЙ

Доцент д-р Стоян Танев
на 80 години / *Васил Па-
раскевов*

**РЕЦЕНЗИИ
И АНОТАЦИИ**

Панагюрци в Цариград
през Възраждането / *Хрис-
то Темелски*

145 години БАН – пре-
дизвикателства и перспек-
тиви / *Илия Тодев*

**ГОДИШНО
СЪДЪРЖАНИЕ**

2011: 84 – 102) са изграждани от гърбо и глина; строителният материал е приготвян още през зимата и пролетта, но строителството е извършвано най-вероятно в края на лятото – между жътвата и следващата сеитба на житните култури. Конструкцията включва обикновено четири стени, които ограждат едностранно, приблизително правоъгълно пространство. Къщите са ориентирани по посоките на света, което ще рече, че е търсено вписването им в ранноземелския макрокосмос. Обикновено са едностранни и едностранни, с таван и четиристенен покрив, но още през ранния неолит се появяват и двуетажни постройки. Преди или в началото на строителството е извършвана т.нар. строителна жертва, целта на която вероятно е установяване на „разбирателство“ с духа на съответното място, което ще бъде завладяно, обособено от макрокосмоса и постепенно одомашнено, т.е. превърнато в микрокосмос. Строителството на сградата е сложен технологичен процес – както изграждането на зградата носеща гървена конструкция, така и на глинобитните части и покрива. Животът на неолитната къща явно е предвиден за повече от едно поколение, а чисто конструктивно – за няколко десетилетия. Ако съдим по размерите и интериора, неолитните къщи са строени за едно по-малко или по-голямо семейство.

Интериорът на неолитната къща включва няколко вида съоръжения, изградени върху или вдълбани в трамбования глинен под. Куполната пещ е най-масивното съоръжение и обикновено лежи на централната ос, срещу вратата. До нея се намира каменната мелница, вградена в масивна глинобитна основа. От едната или двете страни на този комплекс са разположени изградени на място зърнохранилища с различна форма; понякога те заемат и друга част на къщата. Освен пещ в някои по-големи къщи е изграждано и огнище. Каменен хапан често е вграждан на подходящо място в пода. Мястото за приготвяне на храна може да бъде ниско глинобитно съоръжение или по-вероятно гървена конструкция, която не оставя достатъчно ясни следи. Дървена конструкция може да бъде и лежанката – мястото за спане, поставена на конкретно място, но вероятно ношуването по-често е организирано чрез ползването на различни свободни места на пода. В някои къщи е изграждан и използван вертикален тъкачен стан. Понякога определено за това място в къщата е използвано за производство на сечива. Важно е наличието в някои случаи на обредни структури – ниши, антрополоморфни релефи, релефни или рисувани орнаментални пана по стените, алтар с колона или обредна яма в пода – малка (напр. Слатина) или голяма (напр. Капитан Димитриево). Към очевидните сакрални структури принадлежи и вкопан в пода го пещта съд с кремирани гетски останки (тел Азмак). По стените на къщата явно са прикрепвани гървени полици като място за съхраняване на керамични съдове, гребни предмети и сечива, както вероятно е окачван и

земен инвентар. Въпросът за мястото на прозорец/прозорци остава открит, но е нелогично да няма такъв/такива.

Неолитната къща е сграда за комплексно използване с динамично променящи се и преливащи се невидими граници на вътрешните зони (Lichter, 2004; Николов, 2011: 102 – 105). Тя е място на интимните отношения в семейството (напр. зачеване, раждане, отглеждане на деца, почивка, боледуване и смърт), място за приготвяне на храна и хранене на обитателите ѝ (напр. хаван, каменна мелница, „маса“, огнище, пещ, керамични съдове), място за съхраняване на храна (напр. зърно в хранилищни съдове), място за домашни производствени дейности (напр. тъкане и изработване на грехи, изработване на сечива от различни материали, изработване на керамични съдове), място за съхранение и използване на обредни предмети и белези на статус на членовете на семейството (напр. пластика, култови масички, нанизи от мъниста, гривни и висулки и т.н.), място на обредни съоръжения и извършване на обредна дейност, място за социални контакти и моделиране на йерархичната структура в роднинската група. Като цяло, животът в къщата е сепарирана част от живота на обществото, механизъм за неговото възпроизводство в контекста на традиционност и иновативност. При цялата си структурно-съдържателна сложност, къщата като цяло носи символизма на женското начало, в определени случаи в съчетание с мъжкото, но тя е очевиден домен на жената.

Засега поне по-особен изглежда случаят с живота на двуетажните къщи. Доколкото съществуват наблюдения за раннонеолитните двуетажни къщи, напр. Капитан Димитриево (Николов, 1999), Окръжна болница – Стара Загора (Калчев, 2013), Българчево (Pernicheva-Perets, Grebska-Kulow, Kulov, 2011: 69 – 106) и особено Мурсалево (Николов, Бъчваров, Такорова и др., 2015), почти винаги двата етажа съдържат еднакви по вид съоръжения и предмети (вкл. основните неподвижни съоръжения и структури), което позволява да се предположи, че тези къщи са обитавани от различни поколения в едно голямо семейство. Строителството и животът в такава „семейна кооперация“ със сигурност предполагат особености, които засега ни се изплъзват. Причината е и в по-голямата загуба на информативност на останките от втория етаж в сравнение с тези на първия. Още по-интересни от гледна точка на жилищно-семейното стопанство и свързаните с това социални иновации в къщата са наблюденията върху двуетажните къщи от късния неолит. В тези случаи, напр. в тел Караново (Николов, 2001; Nikolov, 2004) и тел Провадия-Солницата (Николов, 2008), вторият етаж е използван като жилищен с цялата комплексност на живота, но първият има вероятно само стопански или производствени функции. И докато изясняването на характера на нежилещото функциониране на долния етаж в Караново е по-трудно, долният етаж на къщата в Провадия-Солницата е използван за домашно специализирано производство, в случая – за изваряване на сол. В сравнение с ранния неолит това е вече сериозна иновация, която внася съществен дисонанс в структурирането на вътрешното реално и сакрално пространство, в характера на използването на къщата, както в характера и приоритетите в семейно-родствените отношения. Живота на тази къща бих определил като стопанско-социален експеримент, като иновация, която завършва през следващия хронологически период с изнасяне на специализираното производство извън селището и с появата на нова социална (или семейно-социална) група – проблематика, която би могла да бъде тема на съвсем друго изследване.

Животът на неолитната къща е низ от циклично повтарящи се събития и дейности, случващи се или осъществяващи се чрез живота на обитаващата я семейна общност. Но животът винаги е в диалектическо единство със смъртта. Смъртта на неолитната къща настъпва заради нейното собствено конструктивно остаряване и саморазрушаване (както безалтернативно се приемаше доскоро) или като доброволен преднамерен акт на живеещото в нея семейство – *домитаназия* (по изрза на Рут Трингам) (Tringham, 2005: 106 – 108). Вторият случай получава все по-силно внимание в теренните проучвания, допълнени от инструментални изследвания. Единият му вариант е механично разрушаване на къщата, без огън. Другият

е преднамереното ѝ запалване и изгаряне (Stevanović, 1997; Chapman, 1999). Допускането за случаен пожар, довел до унищожаването на една неолитна къща, вече изглежда малко вероятно и дори съвсем нелогично. Изгарянето на къща, изградена с гървена конструкция, но облечена с толкова дебели пластове глина, не е възможно без внасянето в нея и целенасоченото запалване на значителен по обем гървен материал. Само така могат да бъдат обяснени дебелите напластявания от изпечени до над 1200 градуса масивни отухлени останки от стени и особено от междуетажни подове. „Кремирането“ на къщата през неолита може да има различни причини, върху които засега можем само да спекулираме – напр. опасност от самосъбаряне на къщата, смъртта на най-високата „фигура“ в семейно-роговата йерархия, вътрешни проблеми в семейството и нужда от разделянето му, обща кремация на къщата и починал член на семейството или вътреобщностен социален конфликт, който може да бъде разрешен само чрез домитаназията на цялото селище (каквото явно е случаят с последното селище на Мурсалево – Дебе боаз).

Независимо от причините изгорените неолитни къщи са археологически факт. Огънят освобождава душата на къщата, а нейните останки трябва да бъдат погребани по модела на отношението към тялото на починал член на семейството, което е живяло в нея. Едва тогава къщата може да се прероди, т.е. душата ѝ да се „пресели“ в новото тяло, в друга къща, новопостроена на същото или на друго място в селото. Начинът на погребване на останките от къщата също може да бъде предмет на многопосочни спекулации. Явно е, че по-малка или по-голяма част от разрушената конструкция остава на място. Но преосмисленият подход към проучването и интерпретацията на неолитните ями и ямни комплекси дава възможна посока на разсъждения за последващата манипулация с останките на опожарената къща. На територията на неолитните селища, вкл. по периферията им, са регистрирани значителен брой ями, едностранно считани по-рано за боклучни. Те много често съдържат напластявания с изпечени късове от глинената конструкция на постройка (напр. последно в Мурсалево – Дебе боаз). Към тази група се отнася и обредната яма в пода на една раннонеолитна къща от тел Капитан Димитриево, преднамерено натъпкана с рушевини от опожарената къща (Nikolov, 2006). Много по-фрапиращ е обаче случаят с извънселищните къснонеолитни ямни комплекси, които бяха разпознати като такива съвсем наскоро. Често депонатът им, вкл. най-горното му ниво, съдържа напластявания от изпечени рушевини на къща или пък депонатът изцяло се състои от такива рушевини (Nikolov, 2011). И в двата случая, особено забележимо във втория, рушевините включват различни части от конструкцията и съоръженията от интериора на къщата, както и керамични съдове и дребни предмети. Всички тези случаи и варианти явно представят погребване на преднамерено опожарени къщи, но по принципа *pars pro toto* („частта замества цялото“), валиден за праисторическото мислене.

За погребването на неизгорените къщи засега бих предположил процедура без изнасяне на техни части извън селището, но заради ниската информативност на тези останки нямам основание за по-конкретна интерпретация.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 6, 2015 г.

Грешките на петокласниците по геометрия

Откъс от "Errors related to topics in geometry, data representation and analysis made by fifth grade students in the Republic of Macedonia"

Metodi Glavche

Ss. Cyril and Methodius University – Skopje

Risto Malčeski

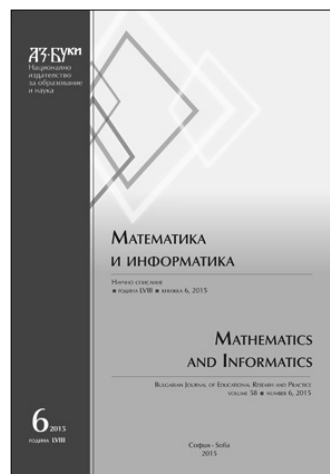
Katerina Anevska

FON University – Skopje

1. Introduction

It is expected and natural that students might make errors when learning certain areas of the material envisioned. The detection of these errors and their timely correction is an ongoing and continuing process carried out by the teacher, which is crucial for acquiring permanent and applicable knowledge and skills. Consequently, the subject of the present paper is the detection and correction of the errors related to topics in geometry, data representation and analysis, that fifth grade students in the initial education make. In order to detect the errors, we have carried out a research which is based on a sample of 500 students. We also have used information gathered from the teaching observation of the subject Methodology of teaching mathematics, carried out with the students from the Faculty of Pedagogy in Skopje. Taking into consideration that different mathematics textbooks are used in the schools in the Republic of Macedonia, we have used tests of knowledge prepared by the teachers in order to render the research objective. Although they implement the same syllabus, the results of the instruction are, among other things, influenced directly by the textual didactic means, i.e. the textbook used in a particular school.

Заглавието е на редакцията

www.mathinfo.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н. Сава Гроздев
E-mail: sava.grozdev@gmail.com

Редактор

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: mathinfo@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Математика и информатика“, кн. 6/2015:

ВЪПРОСИ НА ПРЕПОДАВАНЕТО

Errors Related to Topics in Geometry, Data Representation and Analysis Made by Fifth Grade Students in the Republic of Macedonia / *Metodi Glavche, Risto Malčeski, Katerina Anevska*

Mathematical Skills are Required in the Changing World / *Desislava Georgieva*

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИ СТАТИИ

Исторически предпоставки за смятането с пръсти и обучението по математика на

ученици със специални образователни потребности / *Милен Замфирова*

One more Proof for the Distance Between the Incentre and the Orthocentre of the Triangle / *Šefket Arslanagić*

Computer Discovered Mathematics: Pedal Corner Products / *Sava Grozdev, Deko Dekov*

Едно обобщение на ортоцентричния триъгълник / *Хаим Хаимов*

Теоремата на Фонтене по отношение на описани централни конични сечения / *Сава Гроздев, Веселин Ненков*

КОНКУРСНИ ЗАДАЧИ

Конкурсни задачи на броя

Решения на конкурсните задачи от брой 1, 2015

МАТЕМАТИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО СВЕТА

Гений с български произход / *Сава Гроздев*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

Further on, we identify the causes for the occurrence of each group of errors, and we offer a method and a procedure for their correction, which can be used to prevent the occurrence of these and similar errors that students of the future generations may make. We can have an extensive discussion about the need for a timely detection and correction of the errors made by students in mathematics instruction. However, without scrutinizing this matter, we feel that it is enough to emphasize that the timely detection and correction of the omissions in the mathematical knowledge is important because of:

– the concentric circles, which mathematics instruction is realized in, meaning that the errors, which are not corrected on time, are multiplied when learning new material, and

– the gaps in the mathematical knowledge are a great obstacle in the integration of the overall instruction in primary education, and especially the integration of the technical and the scientific instructional disciplines.

2. Research Design

The above stated defines the subject of the research, which is quite complex and covers:

– detecting errors made by the fifth grade students concerning topics in data representation, analysis and geometry,

– categorization of the errors,

– detecting the reasons for the errors and

– suggesting methods and procedures for elimination of the errors that students make.

Taking into consideration the subject of the research we formulate one main and three auxiliary hypotheses, which we think are the result of the education process nature:

a) Main hypothesis: *The errors that students make are accidental.*

b) First auxiliary hypothesis: *The errors are the result of the mathematics syllabus.*

c) Second auxiliary hypothesis: *The errors are the result of the development and presentation of the syllabus in the textbooks.*

d) Third auxiliary hypothesis: *The errors are the result of the realization of the syllabus by the teachers.*

In the course of the research, which was carried out on a random sample of 500 students from 23 primary schools, we used the following scientific methods to test the main and auxiliary hypotheses:

– *the statistical method* for testing the main hypothesis,

– *comparative analysis* for testing the auxiliary hypotheses and

– *systematization and analytic-synthetic method*, which is used in the process of systematization of the errors made by the students, as well as developing procedures for their elimination.

We used a *Questionnaire for the Teachers* to acquire information about the used textbooks and the teachers' opinions about the quality of the textbooks. The questionnaire also provided us with information concerning the teachers' engagement in the detection and correction of the students' knowledge gaps. We used *Tests* prepared by the teachers to detect the gaps in the students' knowledge and skills. Another insight came from the teaching observation of the students of the Faculty of Pedagogy "St. Kliment Ohridski" in Skopje. Since different schools use different textbooks, which cover the syllabus in different ways and through different methodological approaches, we have not used unified tests.

3. Research Results

The mathematics syllabus for fifth grade in the initial education includes four topics from the areas of geometry, data representation and analysis. The testing of the main hypothesis was carried out by applying the statistical method, whereas the testing of the first and second auxiliary hypotheses was conducted by making a comparative analysis, systematization and the use of the analytic-synthetic method. We used the statistical method combined with a comparative analysis, systematization and the analytic-synthetic method to test the third auxiliary hypothesis.

3. 1. Testing the Main Hypothesis

The analysis of the tests taken by the students yielded the following results about the number of students who made three or more errors regarding a specific topic:

- 1) *Data Representation and Analysis* – 98 students,
- 2) *Measurement* – 102 students,
- 3) *Space Figures* – 99 students, and
- 4) *Plane Figures* – 97 students.

In order to examine the main hypothesis at the specific level of significance , we test the hypothesis $H_0 : p \leq p_0 = 0,15$ against the alternative hypothesis $H_1 : p > p_0$, which means that we have allowed a maximum of 15% of the students to make a negative result in each topic. For example, in terms of the topic Plane Figures we have $n = 500$ and $s_n = 97$, thus $\frac{s_n - np_0}{\sqrt{np_0q_0}} = 2,75$. Further on, at the level of significance $\alpha = 0,01$, from the table of normal distribution $N(0,1)$, we get the quantile $z_{1-\alpha}$, to be $P_{H_0} \left\{ \frac{S_n - np_0}{\sqrt{np_0q_0}} \geq z_{1-\alpha} \right\} = 0,01$, i.e. $z_{1-\alpha} = 2,33$. Since the calculated value $\frac{s_n - np_0}{\sqrt{np_0q_0}} = 2,75$ is greater than the critical value $z_{1-\alpha} = 2,33$, the hypothesis $H_0 : p \leq p_0 = 0,15$ is rejected i.e. the errors made by the students regarding the topic Plane Figures are not coincidental. The number s_n is greater than 97 for the other three topics, and all the remaining parameters are the same as for the topic Plane Figures, which leads us to the conclusion that also in these cases with a level of significance $\alpha = 0,01$, we should reject the hypothesis $H_0 : p \leq p_0 = 0,15$, i.e. we come to the conclusion that the errors made by the students regarding the other three topics are not coincidental as well. Subsequently, the results indicate that we should reject the main hypothesis and test the auxiliary hypotheses.

3. 2. Testing the First Auxiliary Hypothesis

The syllabus for fifth grade (BRO, 2008) has the following structure:

- instructional goals;
- specific goals; for each topic with specified: goals, instructional content, terms that need to be learned, as well as activities and methods recommended for achieving a specific goal;
- didactic recommendations for the realization of the syllabus and
- methods and procedures for evaluating the achievements, i.e. testing the knowledge and skills of the students.

The syllabus is consistent for every topic. The activities and methods recommended for achieving specific goals, i.e. for learning the planned instructional content are completely adapted to the abilities of the students and certain contents are even under the level. The didactic recommendations for teaching certain topics are completely in tune with the general and specific goals of the syllabus, and this is also true for the recommended methods and procedures for evaluating the achievements of the students. Taking into account the previously mentioned, we reject the first auxiliary hypothesis: *The errors are a result of the mathematics syllabus.*

3. 3. Testing the Second Auxiliary Hypothesis

In order to test the second auxiliary hypothesis we analyze some errors made by the fifth grade students regarding the topics discussed in Testing the Main Hypothesis.

3.3. 1. Errors Regarding the Topic Data Representation and Analysis

Regarding the topic: data representation and analysis we came across a characteristic error in representing the data using a line graph, which is identified in the following problem and in problems of the same type:

Example 1. When solving the problem:

The table contains information about the daily sales of bikes in a department store during 80 consecutive work days:

Number of bikes	1	2	3	4	5	6	7	8
Number of days	1	5	8	6	9	12	5	4

Show the data using the both graphs: bar and line graph.

Asked to represent the information using a bar graph and a line graph, most of the students represented correctly the data given in the above table using a bar graph.

This error is a direct consequence of pattern thinking, which is imposed by the authors of the textbooks in use. Namely, although the third grade students have adopted the term *broken line*, when learning how to represent data by using line graph, all the textbooks (with no exception) in use present a *fixed image* that line graphs are used for only to present data with linear dependence (Stefanovski & Achovski, 2010, p. 154; Dimovski, Krsteska, Jordanovska, Dimitrievska & Paunoska, 2009, p. 143 – 153). The authors have not taken into account that: "... Pattern thinking is also related to the effect of the so-called "functional stability" according to which, the object is used only in the given form, and a new property, which cannot be seen clearly from the conditions that define the problem, is not required... (Malčeski, 2010, p. 31)."

Naturally, the latter also applies to the learning of terms, especially if the same fixed image is consecutively repeated throughout two or more school years. In this case, it is important to mention that the incorrect adopting of the term line graph, even in cases when it is in a hidden form, will require additional instructional time to correct the fixed image of the students in the upper grades. This will definitely influence the attaining of new knowledge and skills in a negative way. It is necessary that the teachers timely correct this oversight, and give more examples of a line graph with a broken line, together with the examples presented in the textbooks in use, as in this case.

Пълния текст четете в сп. „Математика и информатика“, кн. 6, 2015 г.

Ученическите бисери като феномен

*Откъс от „Феноменът „ученически
и студентски бисери“ и ценностите
на младите хора“*

Надя Кантарева-Барух

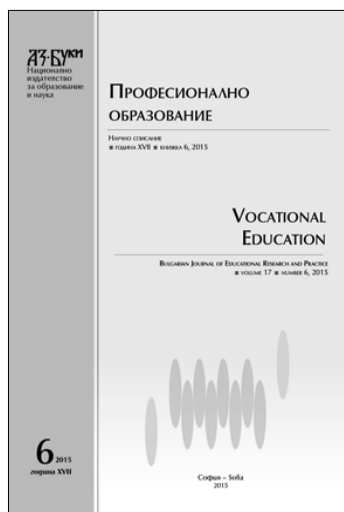
Шуменски университет
„Епископ Константин Преславски“

По правило резултати от гържавните зрелостни изпити или кандидатстудентската кампания са „златна жила“ за търсачите на тревожни симптоми, показващи, от една страна, смущаващата неграмотност, от друга – застрашената ценностна система на погроставащите. В предизвикания обществен диалог участват със своите личностни и/или професионални виждания педагози, експерти, родители, общественици, гържавници, учени, социолози... Поставеното след „социолози“ многоточие подсказва не само очакваното твърде широко представителство в социалния дебат, а и насочва към традиционните социологически проучвания, които по „изпитно време“ се превръщат сами по себе си в тема на деня.

Изводи от национални и международни социологически изследвания сочат, че четенето – не само на художествена литература – е силно редуцирано занимание.

Статистиката дава тревожни резултати: 5% от българите не са прочели нито една книга през живота си, 12% са прочели до 10 книги, 16 % – до 100. Няколко пъти в седмицата книги четат 36% от анкетираните в представителното социологическо изследване на социологическата агенция „Алфа Рисърч“. Четенето на книги попада в четвъртата група по степен на предпочитание като дейност за свободното време – около 17%.

Заглавието е на редакцията

www.vocedu@azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Тоня Георгиева
E-mail: tonia@au-plovdiv.bg

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Йордан Ходжев
0889 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: vocedu@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Професионално
образование“,
кн. 6/2015:**

*ЗДРАВΟΣЛОВЕН НАЧИН
НА ЖИВОТ И СПОРТ
В ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ
ИНСТИТУЦИИ*

Спортните дейности като
социална платформа за при-
общаване, промяна и развитие
/ Иван Сандански

Педагогическо общуване и комуникация в обучението по физическо възпитание и спорт / *Елеонора Милева*

Проблеми и перспективи в развитието на извънучилищните занимания със спорт и физическо възпитание / *Лозан Митев*

Патронният празник на 163. ОУ „Черноризец Храбър“ – новаторство в традицията / *Велислава Шурулинова*

Скокове на батут – забавно и полезно / *Ирена Тенева, Виолета Дрянковска*

ПЪТЯТ КЪМ УСПЕХА

Успешна екипна дейност / *Нина Няголова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Феноменът „ученически и студентски бисери“ и ценностите на младите хора / *Надя Кантарева-Барух*

УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

Валидиране на знания и умения, придобити в трудовия опит – опит и тенденции / *Емилиана Димитрова, Красимира Брозиг*

УЧИЛИЩЕ ЗА УЧИТЕЛИ

Разширяване и задълбочаване на учебното съдържание по оптика в школите по физика / *Ирена Борисова, Даниела Узунова, Ванилия Беремска*

Контент анализ и информационни карти в обучението по биология и здравно образование / *Руми Тодорова*

Мотивиране на ученици чрез разработване на индивидуални проекти / *Петя Петкова*

„Детството при социализма“ – изследователска реконструкция в работилница по история / *Анелия Ковачева, Поля Якимова*

Интерактивно обучение на ученици от V и VI клас в школа по астрономия, или как чрез игри да пътуваме към звездите / *Ванилия Беремска*

Моите корени, моето родословно дърво / *Поля Якимова*

Стандарти за култура на поведение / *Миланка Дечева*

Работата с учениците в театрално студио „Маска“ / *Галина Вълчешка*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

Изследванията на агенция „Алфа Рисърч“ през последните години очертават тенденция за спад в гела на читателите у нас – през 2002 г. са 62%, през 2006 г. – 58%. Активно четящи са 28% от пълнолетните българи.

В сравнителен план гелът на времето, отделено за четене в Европа, е средно 9% от общото свободно време, за отделните страни е 20 – 30 минути на ден. В България четенето е средно в рамките на 18 минути дневно, като в тях 8 минути са за книги.

В изводите от социологическото проучване се констатира, че интересът на младите към книгите е под средния за страната към момента, а именно тези навици и нагласи ще повлияват реалното поведение за в бъдеще.

Аналогични са изводите за negliжиране на четенето, изведени в резултат на научно изследване на тема „Литературни мотиви в съвременния български печат“. При проучване на теоретични източници, значими за проучваната проблематика, е ексцерпиран материал от съвременни български печатни медии. Разгледаните публикации са изведени от следните ежедневници: „Стандарт“, „Дневник“, „Монитор“, „Новинар“, „24 часа“, „Труд“, „Сега“; сегмичника „Аз Буки“ и списание „Тема“.

Изследвани са 300 заглавия в броеве от периода 2000/2015 г. на споменатите издания с основна цел да се установи използването на литературни цитати, имена на литературни герои, автори и заглавия от българската художествена класика, изучавана от поколения в средното училище. Презумпцията е, че няма българин, който да не я е изучавал в часовете по литература, както и че средствата за масова информация достигат до възможно най-широка аудитория.

„Ученически и кандидатстудентски бисери“ – извадки от съвременния български печат

Може да се каже, че всеки изпит – национално външно оценяване – е повод за автора на медиен текст да критикува образователната система именно чрез осмиване на интерпретативните несполуки на младите ни сънародници.

Имената на знакови български автори – Димчо Дебелянов, Атанас Далчев, Никола Вапцаров, Христо Ботев, Иван Вазов, Йордан Йовков, Гео Милев, заедно с категорично наложилите им се творби и герои, се явяват незаменяем инструмент за изразяване на мнения и позиции в медийния дискурс, тъй като произведенията им са и част от учебно-изпитните програми в българското училище. Обект са на изпитни въпроси и задачи на матури и кандидатстудентски изпити и заради това често са цитирани като примери за негоразумения при интерпретации.

Недоумението се поражда от интерпретации на български ученици при тълкуването на посланията от литературата, която възприемаме като висока. В цитираните тук „бисери“ извадките са запазени в оригиналния си вид, за да се илюстрират максимално коректно начините, по които се изразяват кандидат-студентите, когато следва да анализират задълбочено проблеми от литературната история:

„По-скоро сме зачудени какво ли ще помнят гнешните ученици, когато в един урок ще им преподават Ботев, Вапцаров, Смирненски, Гео Милев и Яворов едновременно. За да наваксам учителската стачка. Ще има бисери от рога на „Отрязаха му и двете ръце и пак го питат и го разпитват: Помниш ли, помниш ли, Балканджу Йово, тихия двор с белоцветните вишни?“

Голяма част от интерпретациите на тази тема са помествани на страниците на едни от най-четените ежедневници. Ясно е, че впечатляващото количество медийни публикации с цитати от ученическите съчинения имат определена цел. С тях авторите търсят гудактически ефект или просто използват подобни текстове за забавление на читателската аудиторията:

„Дебелянов е израснал в тихия двор с белоцветните вишни, а Далчев – в затворено херметически пространство, затова двамата пишат по различен начин...“

„Вапцаров е типичен комунист – нахакан, арогантен и убеден, че с вяра ще победи врага... Далчев се различава от Дебелянов по стила на писане и това, че единият пише проза, а другият се насочва към мереното слово. На техния фон Вапцаров изпъква като паметник на социалистическия реализъм. Далчев е толкова мрачен и пуст с неговата вечна смърт, че става банален до болка. За разлика от Вапцаров, Дебелянов е нежен, внимателен и понякога дори женствено-изтънчен. Той дори не се различава от любимата си, която лежи на смъртно ложе“.

„Вчера и Димчо Дебелянов изгони зрелостниците от изпитната зала. Животът ни май се е напълнил с „отворковци“ – как да почувстват „самотата“ в лириката му! Е, задушешната тема иска и конкретни знания. Виж, за сравнението на фрази у Вапцаров и Елин Пелин може да заложиш и на обща култура. Ако я имаш!“

Изводи от настоящото изследване дори навеждат на мисълта, че т. нар. „ученически бисери“ стават по-популярни от самите текстове на оригиналните творби, или по-точно – откъсват се от тях като анекдот или виц и заживяват собствен живот.

Именно нуждата от промяна в образователната система открай време е повод за коментари, проявяващи се най-често чрез медийния дискурс. Предложения за реформи мотивират създаването на следната публикация:

„Учебната програма по български език и литература трябва да се съкрати или часовете трябва да се увеличат, беше друго от предложенията... За Димчо Дебелянов все не остава време в XI клас и го оставяме винаги за XII клас, обясни още Илиев от Варна. Ваня Георгиева от Вудин поиска конкретно да се увеличат часовете по литература в последните два класа на гимназията. Сега в XI клас часовете по този предмет са 3, а в XII – едва 2. (...) Промените изпращат в историята произведения като „Ангелинка“, „Маминото детенце“, „Мойте песни“ и др. Остават „Немили-недраги“, „По жицата“, „Една българка“, „На прощаване“.

Сред най-често обсъжданите в печатните медии теми, разработвани с помощта на литературни и извънлитературни мотиви, се открояват тези по актуални обществени проблеми, свързани с образованието. По време на провеждането на Държавния зрелостен изпит и на кандидат-студентските изпити по български език и литература се създават текстове, които се приемат като иронизирани „познанията“ на младото поколение върху произведенията на литературната класика. Разсъжденията са изпълнени с интерпретации, в които присъстват образите, които се срещат сравнително често в българските печатни медии. Сред тях на първите места обикновено попадат „историко-биографични“ справки, свързани с баба Илийца от разказа на Иван Вазов:

„В отговора на един от въпросите, свързани с „Една българка“, ученик е прекръстил калугера Евтимий на Патриарх Евтимий. Така е излязло, че търновският книжовник е изгонил баба Илиџа от манастира, разказаха проверители“.

„Като не намерила кой да я прекара, баба Илиџа извадила кола и се прекарала сама... Много, ама много смешно, нали? Това е само един от бисерите, които сегмокласниците произведоха на тема „Баба Илиџа във време на изпитание“. И това лято не мина без баба Илиџа, и това лято бисерите не ни се разминаха. Четем ги, защото са интересни.“

Авторът на последния цитиран абзац от в. „Новинар“, след позоваването си на резултатите от изпитните теми, извежда своите изводи, които са представени като равностметка за значението на класическата литература днес:

„Какъв е изводът от интересните бисери на кандидат-учениците в елитни гимназии и на кандидатите за студенти и от безинтересните факти, че те излизат неподготвени за работа от същите елитни гимназии и университетите? Изводът е, че за нас все още са важни любопитките, а същественото е маловажно“.

Именно чрез тези „любопитки“ обаче в медийния дискурс се въвеждат и „литературни ситуации“. Те са интересни, защото са изпълнили една от целите си – да препратят послания към масовия читател. Точно затова „същественото“ се омаловажава, защото не отговаря на рецепцията на определена аудитория, която пряко се интересува да опознае не литературния образец, а вариациите, свързани с него, постигащи комичен ефект. Смешната ученическа приумица за кола от разказа „Една българка“ вдъхновява авторите за създаването на пародиращи статии, индиректно препращащи към т.нар. „бисери“.

Пълния текст четете в сп. „Професионално образование“; кн. 6, 2015 г.

Непознатият Емануел Муние

Откъс от „Екзистенциалната философия на Емануел Муние (110 години от рождението на философа)“

Деян Пенчев

Българска академия на науките

Емануел Муние (Emmanuel Mounier) е роден на 1 май 1905 г. във Франция. През същата година са родени Жан-Пол Сартр и Реймонд Арон. Муние е основоположник и главен представител на френския клон на течението *персонализъм* в ХХ в., което застъпва висшите духовни ценности у човека, когото нарича личност и го проектира на социалната сцена като нравствено-ангажиран и общественно-активен субект.

Философията на Муние е силно повлияна от тази на Шарл Пегу, Анри Бергсон и Габриел Марсел, а самият той е приятел с Жак Маритен и Николай Бердяев, с които се събират на общи философски вечеринки. През 1932 г. Муние напуска поста си на професор по философия в Лион и основава списание „*Esprit*“, съществуващо и до днес. То събира под крилото си различни интелектуалци с католическа и социална насоченост, като не се занимава толкова с чисто религиозни или философски проблеми, колкото с наболели важни въпроси от съвременното, социалните му аспекти и политиката. Макар и лявоориентирана, философията на списанието, водена от Муние, била едновременно критична и към капитализма, и към комунизма, и към фашизма. Може да се каже, че Муние е искал да обедини в едно идеологията на Маркс, Прудоновия анархизъм и християнския католицизъм, като главна изходна точка е личността, която трябва да развива паралелно вътрешния си духовен живот и външния обществен порядък.

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Георги Апостолов

E-mail: apstiv@swu.bg

Редактори

Д-р Атанаска Чолакова

0889 22 20 42

Николай Кънчев

0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 4/2015:

ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА

Ирански митологични мотиви в римския митраизъм (Опитагорейско-платонически интерпретации) / *Емил Коларов*

Шотландската философия и Шопенхауер. Интерпретации на каузалността / *Атанаска Чолакова*

Екзистенциалната философия на Емануел Муние (110 години от рождението на философа) / *Деян Пенчев*

Отвъд идея и материя в нравствената философия на Владимир Соловьев / *Иво Минков*

СЪВРЕМЕННА ФИЛОСОФИЯ

Виждането за душата в Япония през съвременната епоха. Идеята „Ичи рей ши кон“ / *Мила Манева*

Личността във философско-антропологически аспект / *Лучиян Милков*

ФИЛОСОФИЯ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Философски основи на интеграцията и включващото образование на деца със специални образователни потребности / *Пелагия Терзийска*

Обща характеристика на съновиденията и тяхната специфика в детска възраст / *Станислав Пандин*

НОВИ ЗАГЛАВИЯ

Нов поглед към историята на политическите учения / *Лазар Копринаров*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

На 22 март 1950 г. Муние умира от сърдечен удар. Най-важните му съчинения са: „Манифест на един персоналист“ (1937), „Увод в екзистенциализма“ (1947), „Персонализмът“ (1949), „Не се страхувай. Студии по персоналистична социология“ (1951, посм.) и др.

В своята персоналистична философия той включва цялостно модерния по негово време *екзистенциализъм*, с чиито идеи той самият е закърмен в своето развитие като мислител. Понятието за екзистенция е основополагащо за цялата парадигма на европейската философия от първата половина на XX в. и се съотнася към човеешкото съществуване в живота, неотменимо свързано с онтологическия му статус като живо, реално същество. В настоящото кратко изложение ще разгледаме как екзистенциалната философия присъства в мировгледа на Муние.

Най-голямо внимание на екзистенциалната философия Муние обръща в книгата си „Увод в екзистенциализма“, издадена през 1947 г. В нея той се опитва да съпостави атеистичния с християнския екзистенциализъм, без да се впуска в излишна хронологическа последователност от гледна точка на генеалогията на екзистенциализма. Той обаче не пропуска да разгледа и това, като за целта изгражда едно схематично *екзистенциално дърво*, с чиято помощ се опитва да разгледа израстването на екзистенциалната философия от нейните корени до плодовете ѝ в средата на XX в. Най-първите начала той вижда в умонастроенията на философи като Сократ и Августин, докато гънерът е отреден за Паскал, Мен го Бюлан и Куркегор. За Паскал Муние казва, че е „очертал всички пътища и е засегнал почти всички теми“ (Муние, 1993: 11) в екзистенциалната тематика, но въпреки това приема, че действителният баща на школата е Сьорен Куркегор. По-нататък дървото се разлиства в няколко основни клона, като най-кардинално те могат да се разделят на християнски и атеистичен, минаващи през феноменологията. Християнският екзистенциализъм има за стожери тръгващите от Паскал и Куркегор Габриел Марсел, Карл Ясперс, Шарл Пегу, Пол Клодел и Морис Блондел. Там могат да се причислят според Муние и руските философи Владимир Соловьев, Николай Бердяев и Лев Шестов.

Атеистичният екзистенциализъм намира своя първообраз у Ницше и се развива чрез творчеството на Хайдегер и Сартр. Муние отбелязва, че е измамно впечатлението, че екзистенциализмът главно се свързва с имената от втория, атеистичния, клон и казва, че – напротив – първата екзистенциална традиция по нищо не отстъпва на втората, и нещо повече – той свързва директно екзистенциализма с християнството, като запитва не е ли екзистенциализмът „просто друг начин да се изговори христи-

Избрано

яността“ (нак там и до края, с. 11) и не биха ли застъпили точно това Паскал и Куркегор, ако можеха да отговорят на този въпрос.

Муние не споменава никъде Албер Камю в своето гърво на екзистенциализма; само в една бележка по линия е отбелязан романът му „Чужденецът“. Франц Кафка също се споменава по линия, като експлицитно се критикува неговото творчество, като оставащо ни изоставени, без опора и с една илюзорна надежда за съществуване. Може да се предположи, съдейки по самите думи на Муние, че той съвсем не се наема със задачата да класифицира тези двама автори и да ги определя като екзистенциални философи.

Муние е склонен да се съгласи, че екзистенциализмът, като интенция на мисленето, се припознава в цялата традиция на философията и се отъждествява с нея, защото с какво се занимава философията през вековете, ако не точно със съществуването и съществуващите неща? Нали точно екзистенцията е водещото понятие във всяка иманентна философска структура! В цялата си книга Муние съпоставя вижданията на двата клона и се опитва максимално да изведе положителни позиции измежду често несъгласуваните концепции на философите. Забелязва се как убедително критикува Хайдегер и най-вече Сартр, като ги упреква в „опростяване“ (с. 124) „немотивираност“ (с. 125, 130), „прибързаност“ (с. 125) и „илюзорност“ (с. 130).

На първо място, Муние разграничава екзистенциалната философия от останалата, като по този начин се открояват и различията в схващането за екзистенцията у различните школи и представители. За него най-вече рационализмът на философията е тази изхитрила се понятийност, която констатира един свят без човека вътре в него. Философията сякаш е забравила съществуващия дух на човека, сякаш го е конструирала като обект, и то пог маската на субектност. Философията се е опитала да систематизира света, като най-главният виновник за това е Хегел. Сякаш зад гърба на самия човек философите се опитали да изградят неговия свят, да го категоризират в ограничаващата си рамка и да го изпразнят от принадлежачото му битие.

Паскал е признат за един от първите, които прозират цялата нарастваща катастрофална рационализация на културата, на философския модел на познание на света, който изключва екзистенциалната същност на човека, макар той да не използва това съвременно за XX век понятие. За него, както гласи фрагмент 218 от „Мисли“, е по-важно дали душата е безсмъртна, или не, отколкото вярна ли е Коперниковата теория за хелиоцентризма. Паскал и Куркегор са тези, които най-загрижено и смело се противопоставят на експеримента по систематизирането на света. Човешкото съществуване, казва Муние (с. 21), не може да е предмет на система. И именно човешкото съществуване, като предмет на човешката субективност, не може да превърне тази философия в систематична; това я различава от останалата философия.

Това е първото определение, първото качество, което трябва да се припише на екзистенциалността. От тук следва, че всяко екзистенциално мислене няма да влиза в параметрите на едно рационализирано, схематично мислене и като такова, то няма да има претенция за общовалидност. То няма да бъде *gnosis* – нито свещено познание за нещо трансцендентно, нито за нещо иманентно в своята същност. То ще бъде едно лично познание, което се опитва да улови не дълбочината и структурата на самото битие, а тези на съществуването, на наличното съществуващо. Така истината, в крайна сметка, е истина за всеки отделен човек, а не една общоизвестна и догматична представа за истина. Истината за съществуването е истина, продуцирана различно от всеки човек. Затова и инертността на това съществуване е немислима. Муние тук отрича логосния характер на света на Парменид, Спиноза и Валери – техният свят потъва в небитието, това за него е един свят-илюзия, сън.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 4, 2015 г.